

KEHONI ON MINUN

OPAS AIKUISILLE

Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen
Save the Children

Lapsilla on oikeus suojeluun seksuaaliväkivallalta

Lapsilla on oikeus suojeluun kaikenlaiselta väkivallalta. Pelastakaa Lapset ry tekee laajaa kansainvälistä yhteistyötä lapsen oikeuksien toteutumiseksi ja toimii aktiivisesti lapsiin kohdistuvan seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi. Koulutuksen, vaikuttamistyön ja mediakasvatuksen avulla lisätään lasten ja nuorten sekä lasten parissa työskentelevien ammattilaisten tietoisuutta lapsen oikeudesta suojeluun seksuaaliväkivallalta.

Pelastakaa Lapset ry:n Nettivihje -palvelu vastaanotti vuonna 2018 yli 3 000 yksittäistä vihjettä lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavista verkkosivuista. Näistä noin puolet sisälsi satoja kuva- ja videotallenteita pieniin lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta. Laittomaksi arvioiduista kuvista ja videoista suurin osa (70 %) sisälsi alle 13-vuotiaisiin ja 5 prosenttia alle 3-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa. Nettivihjeen moniammatillinen asiantuntijatiimi on tehnyt yli 16 vuotta työtä lasten suojelemiseksi seksuaaliväkivallalta. Asiantuntijat painottavat, että lapsen turvallinen kasvu ja kehitys vaarantuvat nimenomaan niissä tilanteissa, joissa aikuiset eivät omalta ahdistukseltaan kykene käsittelemään lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa ja opettamaan lapselle turvataitoja.

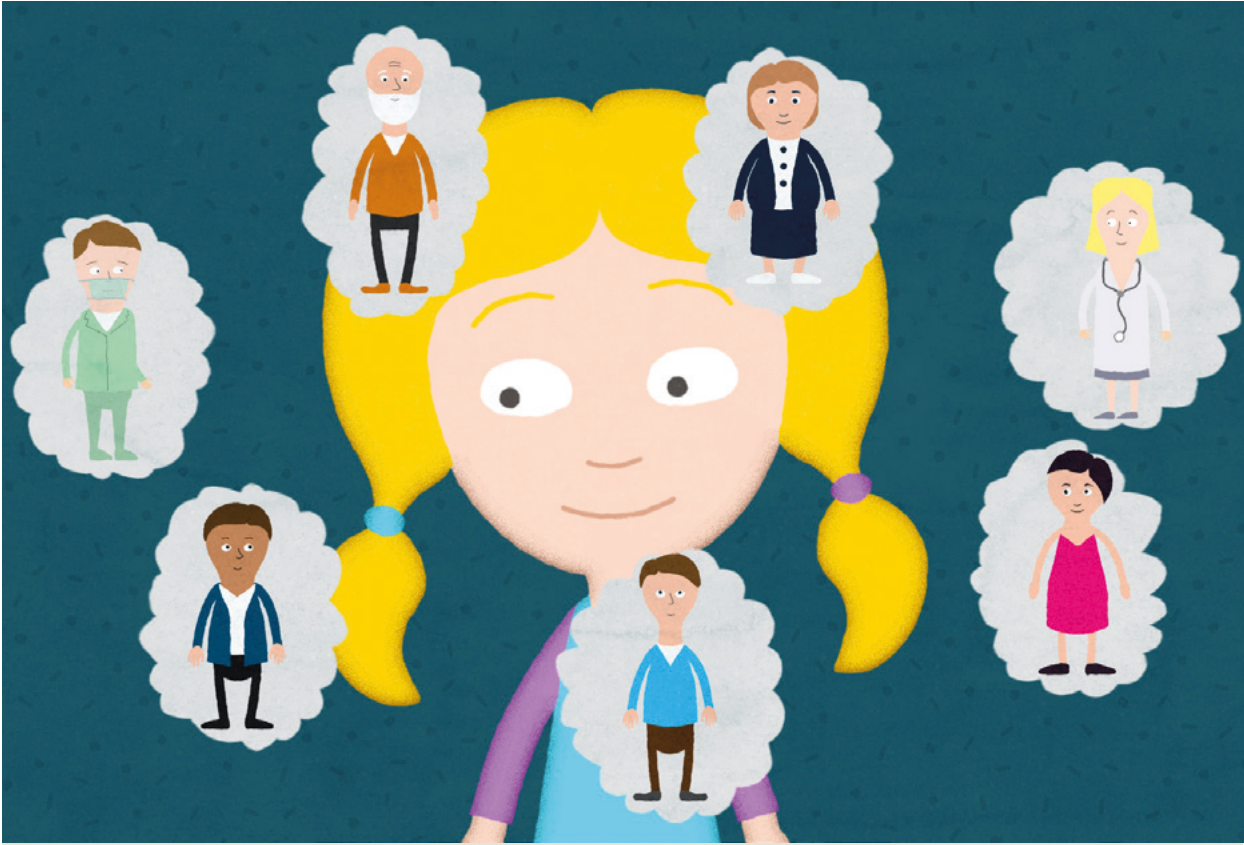
Pelastakaa Lapset on yhteistyössä Pelastakaa Lapset Norjan kanssa sopinut Kehoni on minun -oppaan kääntämisestä ja julkaisusta Suomessa. Tavoitteena on, että lasten parissa työskentelevät ammattilaiset, lasten huoltajat ja kasvattajat saavat tietoa ja tukea lapseen kohdistuvan seksuaaliväkivallan käsittelemiseen lapsen kanssa. Lasten suojeleminen ja Nettivihje -toiminnon asiantuntijoiden mukaan on tärkeää tiedostaa, että seksuaaliväkivaltaa kohdistuu myös pieniin lapsiin. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä todennäköisemmin tekijä on lapsen lähipiiristä. Lapselle tulee tarjota tietoa seksuaaliväkivallasta ikä- ja kehitystasoon sopivalla tavalla, jotta lapsi kykenee tunnistamaan mahdollisen häneen kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja kertomaan kokemastaan sellaiselle aikuiselle, joka kykenee häntä auttamaan.

Kehoni on minun -opas on suunniteltu käytettäväksi Ylen tuottaman Kehoni on minun -animaatiosarjan rinnalla. Kaikille lasten kanssa toimiville ammattilaisille tarkoitettu opas on erinomainen väline turvataitojen opettamiseen lapsille. Opas ei korvaa lapsille annettavaa kehotunnetaito- tai seksuaalikasvatusta, vaan on tehty lasten suojeleminen näkökulmasta. Opas sisältää esimerkkejä keskustelunavauksista ja kysymyksistä, joita lapsella saattaa olla animaatiosarjan jaksoja katsottuaan sekä vinkkejä siitä, kuinka vastata näihin kysymyksiin. Kehoni on minun -animaatiosarja ja -opas on tuotettu Norjassa Pelastakaa Lapset Norjan, Bivrost Filmin, Norjan valtion Lapsi- nuoriso- ja perheosaston (Bufdir) ja NRK Super -lastenkanavan yhteistyönä. Opetusmateriaali on otettu osaksi kansallista opetusta päiväkodeissa ja alakouluissa Norjassa. Animaatio voitti Cannesin Emmy-kilpailun vuonna 2018. Sarja on saanut kiitosta lapsilta, huoltajilta ja opettajilta siitä, että se välittää vakavaa aihetta lasten suojelemiseksi selkeällä, kiinnostavalla ja ei-pelottavalla tavalla.

Vaikeneminen ja hiljaisuus eivät tue lapsen oikeutta tulla suojelluksi seksuaaliväkivallalta.

Hanna Markkula-Kivisilta
pääsihteeri

Helsinki
Pelastakaa Lapset

Kehoni on minun

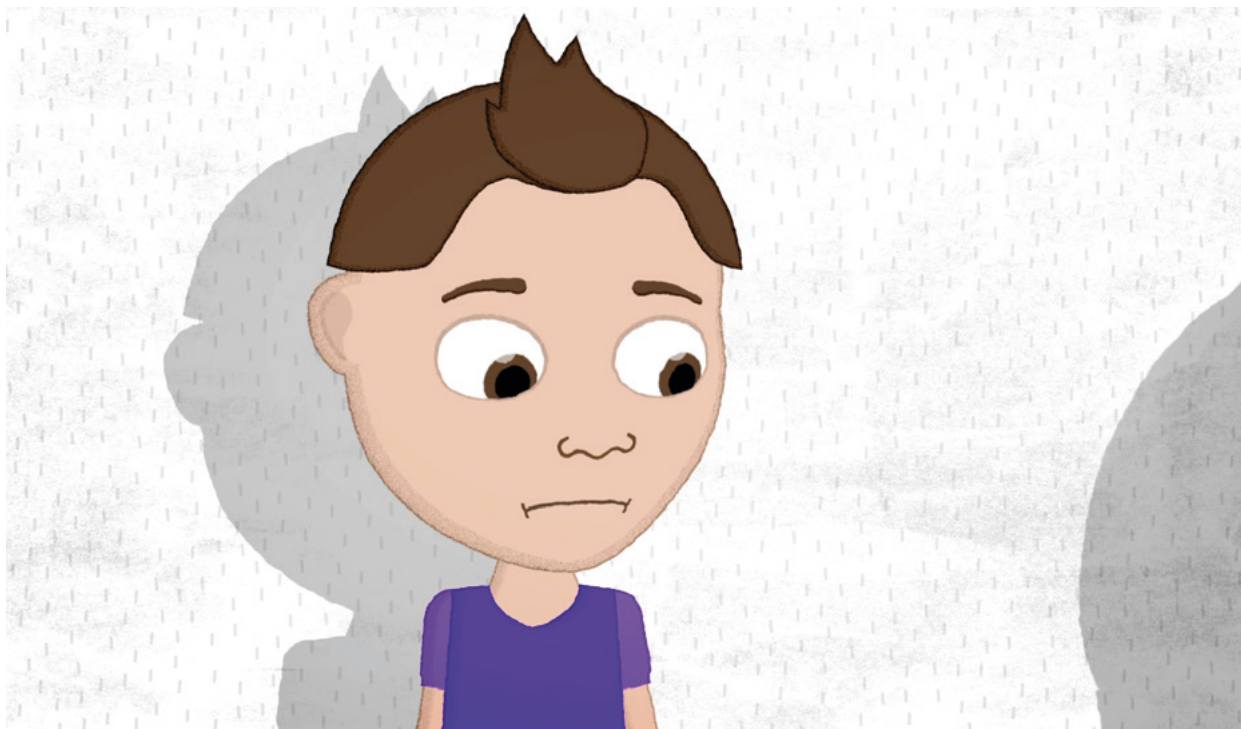
Kehoni on minun -animaatiosarjan liitteeksi tuotetun Kehoni on minun -oppaan tavoitteena on ennaltaehkäistä lapsiin kohdistuvaa seksuaalista häirintää, houkuttelua ja seksuaaliväkivaltaa sekä edistää varhaista puuttumista lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin. Animaatiosarja antaa lapsille tietoa heidän omasta kehostaan, turvataidoista ja lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta.

Animaatiosarjan jaksot

Kehoni on minun -animaatiosarja on tarkoitettu lapsille. Kaikilla Kehoni on minun -animaation jaksoilla on ikäraja. Kunkin jakson ikärajamerkintä on Ylen palvelussa jakson yhteydessä. Ikärajoja on noudatettava ohjelmaa julkisesti esitettäessä, esimerkiksi opetustilanteissa. Neljän eri näkökulman kautta animaatiot tarjoavat lapselle tietoa kehosta, oikeudesta fyysiseen koskemattomuuteen, seksuaaliväkivallasta ja miten lapsi voi saada apua. Suosittelemme, että lapsi katsoo sarjan kaikki neljä jaksoa. Lapsella tulee olla mahdollisuus pohtia näkemäänsä aikuisen kanssa.

Oppaan sisältö

Kehoni on minun -opas tarjoaa tietoa lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta, lapsen oikeudesta fyysiseen koskemattomuuteen ja näiden aiheiden käsittelystä lapsen kanssa. Animaatiosarja ei korvaa lapsille annettavaa kehotunnetaito- tai seksuaalikasvatusta, vaan on tehty lasten suojelemiseksi. Opas on tarkoitettu puheeksi ottamisen ja keskustelun tueksi sekä tarjoamaan käytännön ohjeita erityisesti lasten kanssa työskenteleville ammattilaisille. Materiaalia voivat hyödyntää myös muut lasten parissa toimivat aikuiset.

SISÄLTÖ

Alkusanat	2
Ammattilaiselle, vanhemmalle/huoltajalle ja kaikille aikuisille	6
Miksi lapselle kannattaa puhua seksuaaliväkivallasta?	8
Opetuksen suunnittelun tueksi teemaviikko: Seksuaaliväkivalta	9
Jakso 1: Oikeus määrätä omasta kehosta	10
Jakso 2: Suomen laki	12
Jakso 3: Minua pelottaa	14
Jakso 4: Lapsi ei ole koskaan syyllinen	16
Muita mahdollisia lasten kysymyksiä	18
Miksi aikuisten on vaikea puhua lapsille seksuaaliväkivallasta?	20
Opettajalle: Opetukseen valmistautuminen	22

Kuvat: Byrost Film

Ammattilaiselle:

Kehoni on minun -oppaassa kerrotaan, miten valmistautua animaatiosarjaan pohjautuviin, yksinkertaisiin opetustuokioihin. Opas sisältää lasten kanssa käytävän keskustelun tueksi esimerkkikysymyksiä jokaiseen jaksoon liittyen. Oppaasta löytyy vinkkejä siihen, miten toimia, jos lapsi kertoo kokemastaan seksuaaliväkivallasta ja kuinka ohjata lapsi tuen ja avun piiriin. Lapsilla tulee olla mahdollisuus pohtia näkemäänsä ja kysellä aikuiselta mahdollisesti mietityttämään jääneitä asioita. Lapset ovat saattaneet katsoa jaksoja myös kotona, joten he saavat kysellä seksuaaliväkivallasta myös spontaanisti koulussa. Opas kannustaa ammattilaisia puhumaan lapsen kanssa kehosta, seksuaaliväkivallasta ja oikeudesta fyysiseen koskemattomuuteen. Opas sisältää myös toiminta-ohjeita seksuaaliväkivaltaepäilyn käsittelyyn.

Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaaliselta häirinnältä ja seksuaaliväkivallalta (88/2011, 6. artikla) sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 2. lisäpöytäkirja velvoittavat, että lapset saavat perus- ja keskiasteen koulutuksessa ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti tietoa seksuaalisesta häirinnästä, seksuaaliväkivallasta ja turvataidoista. Lisäksi yleissopimus velvoittaa, että lasten parissa työskentelevillä ammattilaisilla tulee olla riittävää tietoa lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ja ilmiön tunnistamisesta. Ammattilaisten on salassapitosäännöstä riippumatta ilmoitettava lastensuojeluun ja poliisille, mikäli he epäilevät, että lapsen on kohdistunut seksuaaliväkivaltaa. Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä aina, kun lapsesta on huolta.

Vanhemmalle/huoltajalle:

Lapsella saattaa olla kysymyksiä animaatiot katsottuaan. Lapselle kannattaa antaa aikaa pohtia ja kysyä mitä tahansa hän haluaa. Oppaaseen kootut kysymykset toimivat hyvänä keskustelun avauksena.

Kaikille aikuisille:

Lapsella on oikeus saada tietoa ja tulla suojelluksi seksuaaliselta häirinnältä, houkuttelulta ja seksuaaliväkivallalta. Tieto auttaa lasta toimimaan, ilmaisemaan tahtoaan ja hätäänsä. Lasta pitää tukea oppimansa sanoittamisessa ja tarjota mahdollisuus kysellä seksuaaliväkivallasta. Opas auttaa aikuista valmistautumaan lapsen kohtaamiseen ja helpottaa lapsen kysymyksiin vastaamista.

Miksi lapsille kannattaa puhua lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta?

Seksuaaliväkivallalla on pitkäkestoiset haitalliset vaikutukset lapsen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Lapsi saattaa joutua seksuaaliväkivallan uhriksi arkiympäristössään: varhaiskasvatyüksikössä, koulussa, harrastuksissa, kotona tai vierailulla ystävän tai sukulaisen luona. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä todennäköisemmin tekijä on henkilö, johon lapsi jollain tavalla luottaa. Lapsia kannattaa ylipäättään rohkaista puhumaan aikuisille kaikista mieltä hämmäntävistä asioista, jotta kynnyks myös seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan kertomiseen madaltuu. Usein lapsen arkiympäristön, kuten koulun aikuiset ovat niitä joille lapset kertovat todennäköisimmin heihin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta.

Seksuaaliväkivallan uhriksi joutuneet lapset eivät yleensä uskalla kertoa kokemastaan seksuaaliväkivallasta eri syistä johtuen:

- Lapsi saattaa ajatella, että seksuaaliset teot ovat normaalia kanssakäymistä.
- Aikuinen saattaa tehdä lapselle seksuaaliväkivaltaa esimerkiksi leikin tai uskonnon varjolla, jolloin lapsi ei ymmärrä sitä vääräksi ja vahingolliseksi.
- Lapsi saattaa kokea olevansa yksin ja ajatella, ettei kukaan voi ymmärtää tai auttaa häntä.
- Häpeä ja pelko usein estävät lasta kertomasta seksuaaliväkivallasta.
- Lapsi saattaa pelätä, ettei kukaan kuuntele tai usko hänen kertomaansa todeksi.
- Lasta saatetaan myös uhkailla tai kiristää pitämään seksuaaliväkivalta salaisuutena.
- Lapsi saattaa myös pelätä pahaksi ja tuhmaksi leimautumista tai sitä, ettei hänestä enää pidettäisi.

Lapsella on oikeus saada ikä- ja kehitystasolleen sopivaa tietoa lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta. Lapsille pitää opettaa mitä seksuaalinen houkuttelu ja seksuaaliväkivalta ovat, jotta lapsi oppii tunnistamaan tilanteita, joissa häneen kohdistetaan häirintää, houkuttelua tai seksuaaliväkivaltaa. Lapselle on tärkeää opettaa, että hänen pitää aina kertoa tällaisista tilanteista, vaikka useammalle aikuiselle, niin kauan, että joku aikuinen auttaa häntä. Lapselle on tärkeää painottaa, että lapsen kohdistettu seksuaalinen häirintä, houkuttelu ja seksuaaliväkivalta ovat aina kiellettyjä ja laitonta, eikä se ole koskaan lapsen syytä.

Opetuksen suunnittelun tueksi

TEEMAVIIKKO: SEKSUAALIVÄKIVALTA

OPETTA-
JILLE

Jokaisessa lyhyessä animaatiossa käsitellään lapsen oikeutta määrätä omasta kehostaan sekä sen rajoista, seksuaalisuutta ja lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa. Tässä oppaassa on ehdotuksia jokaisen jakson ja teeman yhteydessä pidettävälle 20-30 minuutin mittaisille keskusteluille lasten kanssa.

Kaikki jaksot suositellaan katsottavaksi noin viikon-kahden sisällä. Lapsille on tärkeää antaa aikaa ja mahdollisuuksia pohtia ja kysellä heitä mietityttäviä asioita heti jakson katsottuaan sekä jaksosten välissä.

JAKSO 1:

Oikeus määrätä omasta kehosta

▶ SIVU 10

AIHEALUEET:

- Sinä päätät omasta kehostasi.
- Voit tuntea kehossasi monenlaisia hyviä tunteita.
- Kerro aikuiselle, jos joku tekee kehollesi jotakin hämmäntävää.

JAKSO 2:

Suomen laki

▶ SIVU 12

AIHEALUEET:

- Lait koskevat kaikkia. Lait kertovat meille, mikä on sallittua ja mikä ei ole sallittua.
- Lait määräävät, että aikuisten tulee huolehtia lapsista ja etteivät aikuiset saa satuttaa lapsia.
- Lain mukaan aikuinen ei saa kosketella sopimattomalla tavalla lapsen sukuelimiä.

JAKSO 3:

Minua pelottaa

▶ SIVU 14

AIHEALUEET

- Mitä voit tehdä, jos pelkää joutua tai jos joku pelottelee tai uhkailee?
- Mistä sinulle tulee turvallinen olo?

JAKSO 4:

Lapsi ei ole koskaan syyllinen

▶ SIVU 16

AIHEALUEET:

- Se ei ole koskaan sinun syyksi, jos aikuinen koskettelee sopimattomalla tavalla sukuelimiäsi.
- Kenelle voit kertoa sellaisen salaisuuden, josta sinulle tulee paha olo?
- Hyvä ystävä kuuntelee ja auttaa toisia

Jakso 1: OIKEUS MÄÄRÄTÄ OMASTA KEHOSTA

AIHE- ALUEET

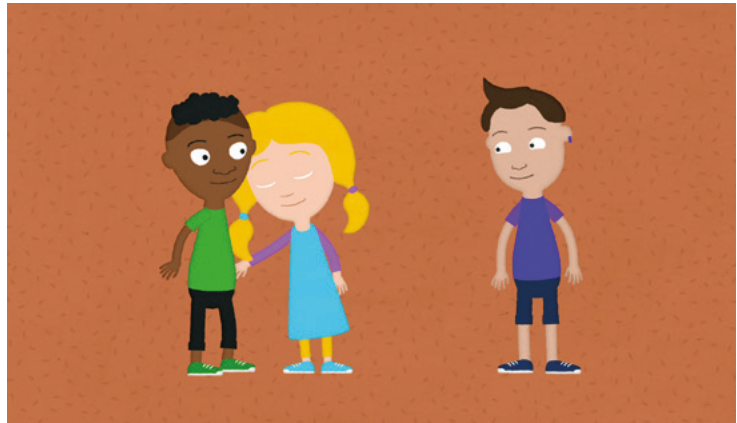
- Sinä päätät omasta kehostasi.
- Voit tuntea kehossasi monenlaisia hyviä tuntemuksia.
- Kerro aikuiselle, jos joku tekee kehollesi jotakin hämmentävää.

Esimerkkikysymyksiä:

1. KERTAUS

Mitä jaksossa tapahtui?

AIKUISELLE:

Aikuinen voi aloittaa keskustelun esimerkiksi kysymällä lapsilta, mitä jaksossa tapahtui. Kysymällä avoimia kysymyksiä aikuinen saa selville, mitä lapset oppivat jaksosta ja mitä he ymmärsivät. Avoimet kysymykset tuovat esiin myös lapsen mahdolliset väärinymmärrykset ja tarjoavat keinon niiden oikaisemiseksi. Joillekin lapsille aihe voi tuntua nololta ja osa lapsista ei välttämättä spontaanisti keskustele aikuisen kanssa seksuaaliväkivallasta. Usein lapset kuuntelevat ja prosessoivat oppimaansa itse. Jakson tapahtumien kertaaminen voi toimia keskustelunavauksena.

2. KEHONI ON MINUN

Jaksossa todettiin, että jokainen päättää itse omasta kehostaan. On ihan sopivaa pyytää halausta ja siihen voi vastata 'kyllä' tai 'ei'. Monen mielestä on mukavaa halata toisia.

Ketä sinä halailet?

Mitä voit tehdä, jos joku pyytää halausta etkä halua halata?

Mitä voit tehdä, jos haluat olla mukava jollekin, joka puolestaan ei halua halata?

Sinä itse päätät, milloin joku toinen saa halata sinua. Myös toiset ihmiset päättävät itse, saako heitä halata. Jotkut haluavat halailla paljon, toiset vain silloin tällöin. Molemmat ovat ihan OK. Halatessa molempien täytyy haluta halailla.

3. KUTKUTTAVA TUNNE

Tässä jaksossa puhuttiin mukavasta, kutkuttavasta tunteesta sukuelimissä. Tällaiset tuntemukset ovat ihan normaaleja.

Mitä ajattelet nyt, kun olet oppinut tästä kutkuttavasta tunteesta?

Onko sinulla kysyttävää?

Monista lapsista on mukavaa kosketella sukuelimiään tai muita kehonsa intiimialueita, mistä voi tulla kutkuttava tunne pippeliin ja pimppiin. Joistakin lapsista on myös jännittävää katsella tai koskea toisten lasten sukuelimiä. Tämän vuoksi sukuelinten koskettelusta on tärkeää keskustella. Monet lapset tutkivat ja koskettelevat toistensa sukuelimiä. Se on yleensä normaalia eikä siitä ole haittaa. Kukaan ei saa pakottaa toista ja jokaisella on oikeus käskeä toista lopettamaan. Kukaan ei pääätä toisen kehosta. Aikuiset, vanhemmat lapset tai teini-ikäiset eivät saa koskaan kosketella sopimattomalla tavalla lapsen sukuelimiä, koska se on laitonta ja satuttaa lasta.

Miten sinun mielestäsi lapsen voi sattua, jos aikuinen koskettelee lapsen intiimialueita?

Jos aikuinen koskettelee sopimattomalla tavalla lapsen sukuelimiä, lapsen kehoon voi sattua samalla tavalla kuin silloin kun saa mustelman tai naarmun. Aina sopimaton koskettelu ja aikuisen huomionosoitukset eivät satuta lapsen kehoa, vaan se voi aluksi tuntua hyvältä ja kutkuttavalta. Kuitenkin sopimaton koskettelu ja huomio satuttavat ajatuksia ja mieltä: tekee lapsen hämmentyneeksi, surulliseksi, saa pelkäämään tai voimaan pahoin. Joskus tällaiset ajatukset ja tunteet voivat nousta esiin vasta koskettelyn jälkeen. Pahan olon aiheuttaminen on satutetuksi tulemista, joten on tärkeää kertoa aikuiselle hämmentävistä kokemuksista. Aikuinen ei saa koskaan kosketella sopimattomalla tavalla lapsen intiimialueita.

4. KÄSKE LOPETTAMAAN

Joskus lasten keskinäinen pelleily ja vitsailu voi olla aluksi hurjan hauskaa, mutta sitten voi käydä niin, ettei leikki olekaan enää hauskaa.

Mitä voit tehdä tilanteessa, joka ei sinusta yhtäkkiä enää olekaan hauskaa?

Miten voit osoittaa toisille, ettet halua enää jatkaa leikkiä, joka on lakannut olemasta hauska?

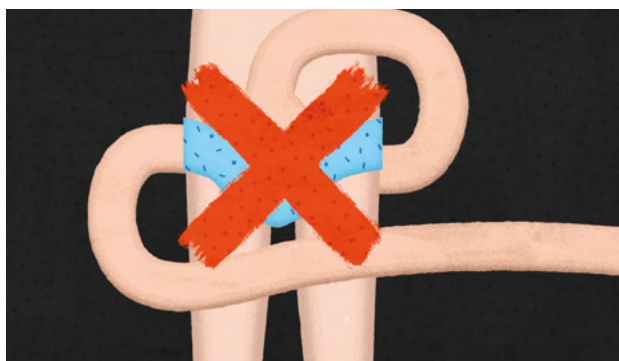
Voit aina käskeä LOPETTAMAAN. Jos toiset eivät lopeta, pitää kertoa aikuiselle. Jos joku toinen lapsi käskää sinua lopettamaan, sitä pitää totella. Kyseinen leikki täytyy silloin lopettaa tai leikkiä täytyy muuttaa siten, että kaikilla on hauskaa.

5. LOPUKSI

Jos joku tekee jotakin, mistä lapsi ei pidä tai mikä on kiellettyä, häntä pitää käskeä lopettamaan. Lapsista voi kuitenkin olla vaikeaa käskeä aikuista, joka on vanhempi, isompi ja vahvempi ja joka saattaa pyytää pitämään koskettelyn salaisuutena.

Mitä voit tehdä, jos et pysty käskemään toista lopettamaan?

Tällaisessa tilanteessa lapsen pitää aina kertoa aikuiselle, johon hän voi luottaa. Lapsen tulee kertoa tarvittaessa useammalle aikuiselle, kunnes lapsi saa apua ja mahdollinen seksuaalinen häirintä, houkuttelu tai seksuaaliväkivalta loppuu.

Jakso 2: SUOMEN LAKI

AIHE-ALUEET

- Lait koskevat kaikkia. Lait kertovat meille, mikä on sallittua ja mikä ei ole sallittua.
- Lait määräävät, että aikuisten tulee huolehtia lapsista ja etteivät aikuiset saa satuttaa lapsia.
- Lain mukaan aikuinen ei saa kosketella lapsen sukuelimiä sopimattomalla tavalla.

Esimerkkikysymyksiä:

1. KERTAUS

Mitä jaksossa tapahtui?

2. LAKI

Mitä Vilman eno tekee hänelle? Onko se laillista?

Mikä tarkalleen on "laki"?

Lait ovat sääntöjä siitä, mikä on sallittua ja mikä ei ole sallittua. Lait koskevat kaikkia, myös lapsia, nuoria ja aikuisia.

Mitä sääntöjä teillä on kotona?

Mitä sääntöjä meillä on luokassa?

Miksi on sääntöjä?

Sääntöjä on siksi, että jokaisella olisi turvallista olla. Sama koskee lakeja. Lait on säädetty siksi, että kaikilla olisi turvallista elää ja että kaikki tietäisivät mitä saa ja mitä ei saa tehdä, mikä on laillista ja mikä on laitonta.

3. SEKSUAALIVÄKIVALTA ON LAITONTA

Keksitkö jotain, mikä on laitonta?

Tiedätkö jotain, mitä aikuiset eivät saa tehdä lapsille?

On laitonta tehdä sellaisia asioita, jotka saattavat vahingoittaa toista. Se on laitonta, jos aikuinen koskettelee lapsen intiimialueita sopimattomalla tavalla. Sitä kutsutaan seksuaaliväkivallaksi.

Seksuaaliväkivaltaa on monenlaista. Joskus jotkut aikuiset ajattelevat väärityneesti lapsista ja saattavat haluta koskea ja hyväillä lapsen pimppiä, pippeliä, pyllyä, rintoja ja nännejä tai haluavat, että lapsi tekee saman heille. Seksuaaliväkivaltaa on se, että aikuinen laittaa pippelinsä lapsen suuhun, pimppiin tai pyllyyn tai pakottaa lapsen tekemään näin aikuiselle. Seksuaaliväkivaltaa on myös se, että lapselle näytetään kuvia tai elokuvia, joissa ihmiset koskettelevat pippeliään, pimppiään, rintojaan ja pyllyään tai se, että otetaan lapsesta kuvia tai videoita koskettelemassa omaa, toisen lapsen tai aikuisen pippeliä, pimppiä tai muita intiimialueita. Aikuiset eivät saa tehdä näin, se on laitonta.

Tekeekö Vilma jotakin laitonta?

Ei tee. Jos aikuinen koskettelee sopimattomalla tavalla lapsen sukuelimiä, aikuinen on se, joka toimii väärin ja laittomasti.

4. KUN AIKUINEN RIKKOO LAKIA

Suomessa on sääntöjä ja lakeja sekä ihmisiä, jotka valvovat niiden noudattamista.

Kuka valvoo, että sääntöjä noudatetaan kotona/luokassa?

Mitä tapahtuu, jos sääntöjä rikotaan?

Vilman eno on toiminut laittomasti. Mitä sinun mielestäsi Vilman pitäisi tehdä?

Mitä arvelet tapahtuvan, jos Vilma kertoo tapahtuneesta äidilleen?

Tiedätkö, kuka valvoo, että lakeja noudatetaan?

Poliisi vastaa siitä, että kaikki ihmiset noudattavat lakeja. Jos aikuiset tekevät jotain laitonta, on poliisin vastuulla varmistaa, että aikuiset lopettavat. Usein poliisilla kestää jonkin aikaa tutkia tapahtunutta voidakseen olla täysin varma, että aikuinen on tehnyt jotain laitonta. Tätä kutsutaan esitutkinnaksi. Kun poliisi suorittaa esitutkintaa, hän puhuu eri ihmisten kanssa ja kysyy paljon kysymyksiä saadakseen tarkasti selville mitä on tapahtunut. Jos poliisi saa selville, että aikuinen on tehnyt jotain laitonta, hän kertoo siitä syyttäjälle. Syyttäjä päättää mitä seuraavaksi tapahtuu ja seuraako asiasta oikeudenkäynti. Oikeudenkäynnissä tuomarit päättävät rangaistuksista ja siitä, miten laittomasti toiminut aikuinen saa apua. Joskus aikuinen saattaa rangaistuksena joutua vankilaan, missä hän saa tukea ja lisäapua laittoman käyttäytymisensä lopettamiseen. Näin toimimalla suojellaan kaikkia niitä ihmisiä, joita tämä aikuinen on satuttanut. Vankilarangaistuksen tarkoituksena on osoittaa lakia rikkoneelle aikuiselle, että hän on toiminut ehdottoman väärin ja laittomasti.

Lisätietoa rikosprosessista: pelastakaalapset.fi/kehonionminun/riku

AIKUISILLE:

Seksuaaliväkivallan uhriksi joutuneet lapset saattavat välittää tekijästä ja kantaa huolta siitä, mitä tapahtuu, jos tekijä joutuu vankilaan. Tämä saattaa estää lasta kertomasta kokemastaan seksuaaliväkivallasta. Lapsille tulee selittää, että vankilassa aikuista autetaan toimimaan niin, ettei hän enää tekisi laittomuuksia ja satuttaisi lapsia.

5. LAKI SUOJELEE LAPSIA

Laki määrittää, että jotkin asiat ovat laittomia ja niitä ei saa missään tilanteessa tehdä. On kuitenkin myös asioita, joita aikuisten pitää lain mukaan tehdä. Laki sanoo, että aikuisten on huolehdittava lapsista.

Kuinka aikuiset huolehtivat sinusta?

Ketkä aikuiset huolehtivat sinusta ja varmistavat, että sinulla on kaikki hyvin?

6. LOPUKSI

Jos aikuiset huomaavat, että lapsen saattaa sattua, heidän on toimittava suojellakseen lasta. Jos aikuinen esimerkiksi näkee, että lapsi on juoksemassa autotielle, hänen on toimittava, jotta lasta ei satu. Kaikkien aikuisten tulee auttaa apua tarvitsevia lapsia. Tämä on kirjoitettu lakiin ja kaikki aikuiset tietävät sen.

Jakso 3: MINUA PELOTTAA

AIHE- ALUEET

- Mitä voit tehdä, jos pelkää jotain tai jos joku pelottelee tai uhkailee?
- Mistä sinulle tulee turvallinen olo?

Esimerkkikysymyksiä:

1. KERTAUS

Mitä jaksossa tapahtui?

2. KUN PELOTTAA

Mitä Vilmalle tapahtui jaksossa?

Miksi häntä pelotti?

Vilman eno kosketteli sopimattomalla tavalla Vilman sukuelimiä. Eno suuttui Vilmalle, kun Vilma sanoi, ettei halunnut enon koskettelevan häntä ja Vilma halusi kertoa asiasta äidilleen. Vilma pelkäsi enoa, sillä eno pelotteli ja uhkaili häntä. Eno sanoi lyövänsä Vilmaa, jos hän kertoisi tapahtuneesta jollekin. Eno väitti, että kaikki suuttuivat Vilmalle.

Onko eno sinusta oikeassa? Suuttuvatko kaikki Vilmalle, jos hän kertoo tapahtuneesta?

Vilma ei ole tehnyt mitään väärää. Kukaan ei suutu Vilmalle. Eno on tehnyt väärin ja kaikki aikuiset tietävät, että tällainen on laitonta. Kun Vilma kertoo toiselle aikuiselle, enon on lopetettava ja Vilma saa apua. Myös eno saa apua.

Mitä sinä pelkää?

Miltä pelko sinusta tuntuu?

3. TURVASSA

Mikä helpottaa oloasi, jos olet peloissasi?

Mitä voit tehdä, jotta sinulle tulee parempi olo?

Jos pelkää jotain, voit puhua siitä aikuiselle. Aikuiset lohduttavat ja huolehtivat sinusta.

4. TURVALLINEN AIKUINEN

Vilman eno tekee laittomia asioita Vilmalle ja satuttaa häntä. Hän sanoo asioita, jotka pelottavat Vilmaa.

Mitä sinun mielestäsi Vilman tulisi tehdä?

Vilman pitää kertoa asiasta turvallisille aikuisille.

Kenen puoleen sinä käännyt, jos haluat puhua jostakin, mikä voi tuntua vaikealta?

Miten aikuiset voivat saada olosi turvallisiksi?

Oletko kuullut hätänumerosta?

Sinulla on oikeus soittaa hätänumeroon 112, jos aikuinen koskettelee sopimattomalla tavalla sukuelimiäsi tai tekee sinulle väkivaltaa. Hätänumeroon voi soittaa milloin tahansa, yöllä tai päivällä. Suomessa on myös Lasten ja nuorten puhelin, johon voit soittaa, jos olet kohdannut jotain hämmäntävää tai pelottavaa. Puhelimeen vastaavat sellaiset aikuiset, jotka ovat todella taitavia auttamaan lapsia ja nuoria. Tiesithän, että kaikki lapset voivat soittaa numeroon 116111, jos he joutuvat kokemaan jotakin hämmäntävää, ovat yksinäisiä tai jos lapsella ei ole turvallista aikuista kenelle kertoa kokemastaan.

5. LOPUKSI

Useimmat aikuiset eivät koskaan tee lapsille mitään pahaa, laitonta tai pelottavaa. Valitettavasti on kuitenkin joitain aikuisia, jotka satuttavat lapsia. Jos sinä kohtaat aikuisen, joka tekee sinulle hämmäntäviä tai pelottavia asioita, niin kerro siitä aina jollekin toiselle aikuiselle. Kerro niin monta kertaa, että saat apua.

Jakso 4: LAPSI EI OLE KOSKAAN SYYLLINEN

AIHE- ALUEET

- Se ei ole koskaan sinun syyksi, jos aikuinen koskettelee sopimattomalla tavalla sukuelimiäsi.
- Kenelle voit kertoa sellaisen salaisuuden, josta sinulle tulee paha olo?
- Hyvä ystävä kuuntelee ja auttaa toisia

Esimerkkikysymyksiä:

1. KERTAUS

Mitä jaksossa tapahtui?

2. SALAISUUKSIA, JOISTA TULEE PAHA OLO

Mitä Urakille tapahtui?

Mikä Urakin salaisuus on?

Urakilla on salaisuus. Salaisuus on se, että Maisa on kosketellut omia sukuelimiään Urakin ollessa paikalla. Maisa on kosketellut sopimattomalla tavalla myös Urakin sukuelimiä. Urak on lapsi ja Maisa on aikuinen.

Miltä ajattelet, että Urakista tuntuu?

Urak voi pahoin ajatellessaan tapahtunutta. Tällainen salaisuus ei ole mukava salaisuus, vaan sellainen, josta tulee paha olo. Aluksi Urakista tuntui, että se mitä Maisa teki, oli jotenkin jännää. Urak kuitenkin ymmärsi, että aikuiset, kuten Maisa eivät saa kosketella lasten sukuelimiä sillä tavalla. Urak pelästyi. Hänelle tuli myös vähän syyllinen olo, koska hän ei pyytänyt Maisaa lopettamaan ja ikään kuin ”oli leikissä mukana”.

Tekikö Urak jotakin laitonta?

Ei tehnyt. Maisan toiminta oli väärin ja laitonta, ei Urakin.

Mitä laitonta Maisa teki?

Maisa kosketteli omia sukuelimiään silloin, kun Urak oli paikalla. Maisa hyväili Urakin pippeliä ja kutitti hänen pyllyään. Maisa myös näytti Urakille elokuvia, joissa aikuiset koskettelivat sukuelimiään. Lain mukaan aikuinen ei saa koskaan kosketella sopimattomasti lapsen sukuelimiä tai näyttää elokuvia, jossa aikuiset koskettelevat toistensa sukuelimiä.

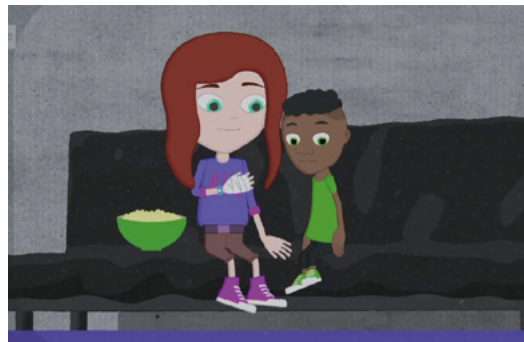
Miksi arvelet Maisan väittävän, että monet suuttuvat Urakille?

Maisa väittää näin, koska haluaa pelotella Urakin pitämään laittoman toimintansa salaisuutena. Maisa haluaa, ettei Urak kertoisi tapahtuneesta kenellekään.

3. SE EI OLE KOSKAAN SINUN SYYSI

Miksi Urak ei uskalla kertoa isälleen, mitä tapahtui?

Voi olla vaikeaa kertoa sellaisesta salaisuudesta, josta tulee paha olla. Urak saattaa pelätä, että aikuiset suuttuvat hänelle, varsinkin kun Maisa on näin Urakille väittänyt. Urakia kaduttaa, että hän valehteli isälleen. Urakia pelottaa ja hän ajattelee tapahtuneen olleen hänen syytään. Lapsi ei ole koskaan syyllinen siihen, jos aikuinen koskettelee sopimattomalla tavalla lapsen sukuelimiä. Urak myös pitää Maisasta. Urakista on mukavaa, että aikuinen kaveri haluaa olla ja leikkiä hänen kanssaan ja heillä on ollut hauskaa yhdessä. Urakia pelottaa mitä tapahtuisi, jos hän kertoisi Maisan toiminnasta muille aikuisille. Urakin täytyy kuitenkin puhua aikuiselle, vaikka hän tykkää kovasti Maisasta. Se, mitä Maisa tekee, on laitonta ja muiden aikuisten pitää auttaa Maisaa lopettamaan.

4. KENELLE VOIT PUHUA?

Lopulta Urak kertoo salaisuudesta ja siitä mitä hän ja Maisa ovat tehneet.

Kenelle Urak kertoo asiasta?

Urak kertoo tapahtuneesta isälleen. Urakin isä ei suutu, vaan lohduttaa ja suhtautuu ymmärtäväisesti. Kaikkien aikuisten pitää huolehtia siitä, että lapset ovat turvassa. Laissa sanotaan näin. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää kertoa aina aikuiselle, jos sinulle tapahtuu jotain, mikä hämmentää, pelottaa tai saa sinut surulliseksi. Myös sellaiset salaisuudet, joista tulee paha olo, on tärkeää kertoa aikuiselle.

Millainen olo Urakilla on sen jälkeen, kun hän on puhunut isälleen?

Kenelle aikuiselle sinä mieluiten kerrot surullisia tai vaikeita asioita?

Sinulla saattaa olla monia aikuisia, joille voit jutella ja kertoa asioista: opettaja, päiväkodin aikuinen, äiti, isä tai isovanhempi. Jokaisen aikuisen tehtävä on huolehtia sinusta ja varmistaa, että sinulla on hyvä ja turvallinen olo. Jokainen näistä aikuisista, ja monet muut heidän lisäksi, ovat ihmisiä, joille voit puhua, jos pelkää jotakin. Jos satut kertomaan jollekin aikuiselle, joka ei kuuntele sinua, kerro asiasta jollekin toiselle aikuiselle! On olemassa myös Lasten ja nuorten puhelin 116111, johon voit soittaa. Soittamalla tähän numeroon voit puhua mukaville aikuisille, jotka ovat erittäin taitavia auttamaan lapsia.

5. LOPUKSI: HYVÄ YSTÄVÄ KUUNTELEE JA AUTTAA

Aikuisten tulee huolehtia lapsista, mutta myös lapset voivat huolehtia toisistaan! Hyvä ystävä kuuntelee, auttaa ja pitää huolta. Olemme erityisen hyviä ystäviä silloin, kun pidämme huolta toisistamme.

Miten voimme huolehtia toisistamme?

Lapset voivat huolehtia toisistaan siten, ettei tehdä sellaista, mistä toinen ei pidä tai mitä toinen ei halua tehdä. Hauskaakin leikkiä leikittäessä käy joskus niin, että toinen sanoo, ettei leikki olekaan hänestä enää hauskaa. Tällaisessa tilanteessa toinen saattaa pyytää lopettamaan, hänelle voi tulla paha mieli tai hän voi vain yllättäen olla hiljaa. Silloin täytyy muuttaa leikkiä niin, että se on taas kaikista hauskaa tai sitten leikki pitää lopettaa kokonaan.

Mitä tehdä, jos ystävä kertoo salaisuudesta, josta hänelle tulee paha olo?

Sinun voi olla vaikea tietää mitä tehdä, jos ystäväsi kertoo, että joku on tehnyt ystäväillesi jotain, josta tulee paha olo. Ystävä on voinut vannottaa sinua olemaan kertomatta asiasta kenellekään! Vaikka olisitkin luvannut pitää salaisuuden, niin sinun täytyy silti kertoa asiasta aikuiselle. Yhdelläkään lapsella ei pitäisi olla sellaisia salaisuuksia, joista tulee paha olo. Tällaisessa tilanteessa lapsi tarvitsee aina aikuisten apua. Sinä voisit ehdottaa, että kerrotte yhdessä aikuiselle. Tai sitten sinä voit kertoa aikuiselle itse. Hyvät ystävät auttavat toisiaan ja pahaa oloa tuovista salaisuuksista tulee kertoa, vaikka olisitkin luvannut olla kertomatta.

AIKUISELLE:

Keskustelun päätteeksi kannattaa vielä puhua lapsille niistä aikuisista, joihin he luottavat. Lapsille tulee painottaa, että myös opettaja on aikuinen, jolle he voivat puhua. Lasten kanssa kannattaa tehdä jokin aktiviteetti, jonka avulla hätänumero 112 sekä Lasten ja nuorten puhelinnumero 116111 jäävät paremmin mieleen. Aktiviteetti voi olla vaikkapa yhdessä tehty piirros, laulu tai leikki ja sen voi toistaa lasten kanssa myöhemmin kertauksena. Jos aikaa jää, kannattaa teettää lapsilla harjoitus ”Opetä lapsi käyttämään puhelinta oikein – hätätilanteessakin”. Harjoitus kuvataan yksityiskohtaisesti täällä:

pelastakaalapset.fi/kehonionminun/112

Muita mahdollisia lasten kysymyksiä

Alle on listattu muita kysymyksiä, joita lapset saattavat kysyä katsottuaan animaatio-sarjan jaksoja. Lisäksi alle on koottu vinkkejä ja esimerkkivastauksia keskustelun tueksi.

1 Miten minä olen voinut olla siemen? Miten siemen meni äidin mahaan?

Kehoni on minun- animaatio-sarjan jaksossa opetettiin, että lapsi on ollut joskus ihan pikkuruinen siemen. Kun miehen pippelistä tulee spermaa ja se kohtaa munasolun naisen mahassa, niistä muodostuu alkio. Tämä alkio on ihmisen alkua, se on pienempi, kuin pikkuruinen siemen. Useimmat vauvat tehdään niin, että heidän äitinsä ja isänsä halailevat ja pussailevat alasti vuoteessa. Silloin vanhemmille tulee kutkuttava tunne sukeluksiin, mikä saa isän pippelin kovaksi ja äidin pimpin liukkaaksi. Isä laittaa pippelinsä äidin pimppiin. Pimppi on se reikä, joka tytöillä ja naisilla on pissareian ja pyllyreian välissä. Kun isän pippeli on äidin pimmissä, siitä tulee siittiötä sisältävää valkoista nestettä, jota sanotaan spermaksi. Siittiöt uivat hurjaa vauhtia kohti äidin munasolua. Joskus siittiöt pääsevät uimaan niin pitkälle, että yksi niistä kohtaa äidin munasolun, jolloin muodostuu vauvan alkua. Vauva kasvaa syvällä äidin mahan sisällä yhdeksän kuukautta ja lopulta vauva on valmis! Joskus vanhemmat tarvitsevat apua saadakseen vauvan. Kaikilla aikuisilla ei ole omia lapsia, mutta monet tykkäävät pitää huolta ja viettää aikaa lasten kanssa. Myös sellaiset aikuiset, joilla ei ole omia lapsia, voivat olla turvallisia ja mukavia aikuisia, jotka suojelevat lapsia.

VINKKEJÄ AIKUISELLE:

Kaikki lapset eivät ymmärrä samantyyppisiä selityksiä sille, mistä vauvat tulevat. On tärkeää, että keskusteluissa on tilaa myös muille tavoille ymmärtää asiaa, jotta yksikään lapsi ei tunne itseään leimautuneeksi tai syrjityksi. Yllä oleva vastaus on siis vain yksi mahdollinen selitys. Vastauksia tulee aina soveltaa lapsen ikätasoa vastaaviksi.

2 Miksi jotkut aikuiset haluavat kosketella sopimattomalla tavalla lapsen sukuelimiä ja intiimialueita?

Tämä on erittäin hyvä kysymys, mihin ei ole yhtä yksittäistä vastausta. Lapsiin kohdistuva seksuaalinen kiinnostus on monisyinen ilmiö, eikä mikään yksittäinen tekijä selitä sen ilmenemistä. Voi olla vaikea selittää lapselle, miksi joku haluaisi tehdä seksuaaliväkivaltaa lapsille. Tiedetään kuitenkin varmaksi, että se ei ole koskaan lapsen syy ja sopimaton lapsen intiimialueiden ja sukuelinten koskettelu on aina laitonta, eikä toimintaan ole mitään tekosyitä. Aikuiset, jotka näin toimivat, tarvitsevat muilta aikuisilta apua tekojen lopettamiseen. Lapset, jotka joutuvat kokemaan seksuaaliväkivaltaa, tarvitsevat apua. Tämän vuoksi on äärimmäisen tärkeää kertoa asiasta aina turvalliselle aikuiselle.

VINKKEJÄ AIKUISELLE:

Lapsilla on oikeus saada tietoa ja heidän kysymyksiinsä tulee vastata. Lapset jäsentävät maailmaa ja asiayhteyksiä usein kysymysten kautta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että heidän tulee saada ikätasolleen sopimatonta tietoa tai tyhjentyviä vastauksia. Yllä on tyypillinen esimerkkikysymys ja vastausehdotus, johon ei ole sisällytetty kaikkia selitysvaihtoehtoja sille, miksi joku haluaa tehdä seksuaaliväkivaltaa lapselle. Lapselle voi myös vastata esimerkiksi sanomalla: ”Tuo on todella hyvä kysymys. Miksi sinun mielestäsi aikuinen tekisi sellaista lapselle?” Tällä keinoin voidaan kumota lapsen mahdollisia väärä käsityksiä tai vahvistaa lapsen omia ajatuksia seksuaaliväkivallan syistä.

On tärkeää tiedostaa, että lapset saattavat joskus kysyä asioita muistakin syistä kuin aidosta tiedonhastuksesta. Lapsi saattaa haluta kertoa jostakin, mitä hänelle on tapahtunut ja avata keskustelua tapahtuneesta esittämällä kysymyksiä. On tärkeää, että lapselle annetaan tähän mahdollisuus. Lapsen edun mukaista ei kuitenkaan ole kertoa kokemastaan seksuaaliväkivallasta ryhmätilanteessa vaan päinvastoin. Tällaisessa tilanteessa opettajan tulee ohjata keskustelua siten, että lapsi pääsee kertomaan tapahtuneesta ja kokemastaan turvallisessa ympäristössä ammattihenkilöille.

3 **Isi laittoi lääkettä pyllyyni, kun olin kipeä. Se sattui ja tuntui pahalta. Saako näin tehdä?**

Joskus aikuisten täytyy auttaa lasta ja koskea lapsen kehoon ja intiimialueisiin. Lapsi saattaa esimerkiksi tarvita aikuisen apua pyllyyn pyyhkimiseen vessassa käynnin jälkeen, sukuelinten pesuun tai lääkkeen antamiseen. Joskus hoidolliset toimenpiteet saattavat tuntua lapsesta epämukavalta ja jopa sattua. Aikuisen on kuitenkin tehtävä näitä asioita, jotta lapsi tulee hyvin hoidetuksi ja pysyy terveenä. Tällainen on sallittua ja täysin normaalia.

4 **Miksi on väärin ja laitonta laittaa lapsi koskettelemaan aikuisen intiimialueita?**

Jos aikuinen ja lapsi koskettelevat sopimattomasti toistensa sukuelimiä, lasta saattaa sattua. Lasta saattaa sattua suuhun, takapuoleen, pimppiin tai pippeliin. Lasta saattaa pelottaa, hämmentää ja hän voi järkyttyä tai voida pahoin. Vilmasta oli outoa, kun Vilman eno pyysi Vilmaa kampaamaan pippelinsä ympärillä olevia karvoja. Jälkikäteen Vilma voi pahoin ja hän alkoi jännittää sedän tapaamista. Vilman sedällä ei ole lupaa tehdä tällaista, koska se on väärin ja laitonta. Laki sanoo näin hyvin selvästi.

5 **Saavatko lapset kosketella toistensa intiimialueita?**

Monista lapsista on mukavaa kosketella omia sukuelimiään. Monista lapsista on myös mukavaa tutkia ja koskea toisten, suunnilleen saman ikäisten lasten, intiimialueita ja leikkiä esimerkiksi lääkäriä. Se on sallittua, jos se on kaikista mukava hetken kestävä leikki. Ketään ei saa pakottaa tai huijata mukaan koskettelemaan sukuelimiä tai leikkimään lääkäriä. Jokaisella lapsella on oikeus päättää omasta kehostaan. Muiden kehoa tulee kunnioittaa eikä toisen sukuelimiä saa koskea ilman lupaa.

Viittaus jaksoon 1, kysymykseen 3: Kutkuttava tunne intiimialueella ja intiimialueen koskettelu.

6 **Saavatko aikuiset kosketella toistensa intiimialueita?**

Aikuiset saavat, molempien näin halutessa, kosketella ja hyväillä toistensa sukuelimiä. Aikuiset haluavat tehdä näin kahden kesken ja omassa rauhassa. Monet aikuiset tykkäävät tehdä näin silloin, kun heillä on aikuinen tytö- tai poikaystävä tai kumppani. Aikuiset eivät saa kuitenkaan koskaan hyväillä ja kosketella sukuelimiä lasten nähden, sillä se on väärin ja laitonta.

7 **Miksi Vilman eno pelottelee häntä? Miksi Maisa väittää Urakille, että monet ihmiset suuttuisivat Urakille?**

Eno ja Maisa pelottelevat Vilmaa ja Urakia, koska heitä huolestuttaa ja pelottaa, että muut aikuiset saavat tietää heidän pahoista ja laittomista teoistaan. He eivät haluaisi jäädä kiinni, koska silloin heidän täytyisi lopettaa toimintansa. Jotkut aikuiset haluavat kosketella sopimattomalla tavalla lasten intiimialueita, vaikei niin saa tehdä. He pelottelevat lapsia, jotta voisivat jatkaa toimintaansa ja etteivät jäisi kiinni. Lapsen pitää kertoa pelottelusta toiselle aikuiselle, vaikka kertominen pelottaisi. Tällaisessa tilanteessa lapsi tarvitsee aina aikuisen apua. Myös aikuiset, jotka tekevät lapsille pahaa, tarvitsevat toisten aikuisten apua.

8 **Mitä tapahtuu, jos lapsi kertoo jollekulle seksuaaliväkivallasta? Mitä tapahtuu, jos Vilma tai Urak kertoo aikuiselle?**

Aikuisen pitää auttaa lasta ja soittaa poliisille. Poliisi estää Vilman enoa ja Urakin ystävää Maisaa toimimasta näin. Vilma ja Urak pääsevät kertomaan tapahtuneesta aikuisille, jotka auttavat heitä. Nämä aikuiset ovat todella taitavia juttelemaan lasten kanssa siitä, mikä hämmentää, pelottaa tai suuttuttaa tai saa heidät surulliseksi tai voimaan pahoin.

Viittaus jaksoon 2, kysymykseen 3: Kun aikuiset rikkovat lakia

9 **Miksei Vilma voi kertoa jollekin tai huutaa ”lopeta”?**

Ihmiset toimivat hämmentävissä ja pelottavissa tilanteissa eri tavoin. Jotkut huutavat, jotkut juoksevat karkuun. Jotkut ovat niin hämmentyneitä tai peloissaan, että menevät aivan hiljaiseksi eivätkä uskalla liikkua. Se voi tuntua melkein siltä kuin jäätyisi jääkimpaleeksi. Ehkä Vilmalle kävi näin.

Vilmasta on myös vaikeaa olla tottelematta enoa. Aikuiset yleensä päättävät, mitä lapset saavat tehdä. Lasten tulee yleensä kuunnella ja totella aikuista. Aikuista ei pidä kuitenkaan totella, jos hän haluaa tehdä jotain väärää, pahaa ja laitonta, kuten kosketella sopimattomalla tavalla lapsen sukuelimiä. Näissä tapauksissa lapsilla on oikeus sanoa ei ja kertoa asiasta muille aikuisille.

Miksi aikuisten on vaikea puhua lapsille seksuaaliväkivallasta?

Aikuiset voivat olla epävarmoja siitä, miten kertoa ja keskustella seksuaaliväkivallasta lapsen kanssa. Tähän voi olla useita syitä.

Huoli siitä, että lapsi säikähtää

Lapsen seksuaalisuus eroaa perustavanlaatuisesti aikuisen seksuaalisuudesta. Lapsi voi myös reagoida monin eri tavoin keskusteluun seksuaaliväkivallasta. Jotkut lapset saattavat esimerkiksi säikähtää, että jotkut aikuiset tekevät laittomia asioita lapsille. Lapsille kuitenkin puhutaan muistakin pelottavaksi koetuista asioista, kuten varovaisuudesta liikenteessä tai miten toimia tulipalon syttyessä. Näistä uhista puhuminen koetaan luontevana ja pyrimme löytämään tasapainon sen välillä, miten opettaa lapsille turvataitoja ja itsesuojelua säilyttelemättä heitä liikaa. Tämä tasapaino täytyy löytää myös silloin, kun lasten kanssa puhutaan seksuaaliväkivallasta. Lapset kokevat olonsa turvalliseksi, kun he tietävät, että heillä on oikeus fyysiseen koskemattomuuteen, oikeus käskää toista lopettamaan ja että he voivat aina kertoa aikuiselle, jos he kokevat jotakin pelottavaa. Tässä oppaassa on neuvoja ja ehdotuksia siitä, miten keskustella aiheesta lapsen kanssa.

Huoli siitä, että lapset alkavat sepittää kuvitteellisia seksuaaliväkivaltatarinoita

On väärin olettaa, että lapset alkaisivat sepittää ja keksiä valheellisia tarinoita aikuisista, kun heille on kerrottu ikätasoisesti seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta ja seksuaaliväkivallasta ja turvataidoista. Yleensä lapset eivät kerro tai vähättelevät aikuisten heihin kohdistamaa seksuaalista häirintää, houkuttelua tai seksuaaliväkivallan tekoja. Jos lapsi kertoo joutuneensa seksuaaliväkivallan uhriksi, se on luottamuksen osoitus. Asiasta tulee välittömästi tehdä ilmoitus lastensuojeluviranomaisille ja poliisille jatkotoimenpiteitä varten. Viranomaisten tehtävä on arvioida, onko lapsen kertomus totta vai ei. Lasta tulee uskoa ja hänelle tulee tarjota tukea hänen arkiympäristössään.

Vääränlaiset käsitykset lapsen kehityksestä.

Jotkut aikuiset pelkäävät, että seksuaalikasvatus rohkaisee lapsia testaamaan seksuaalisuuttaan ennen kuin he ovat siihen ikänsä ja kehityksensä osalta valmiita. Lapsilla on kuitenkin hyvän olon tuntemuksia ja he ovat uteliaita oman ja toisten kehojen suhteen. Monet lapset tutkivat ja koskettelevat sukuelimiään nuoresta iästä alkaen ja kokeilevat lääkärileikkejä muiden lasten kanssa. Tämä on luonnollista, tervettä ja tavallista. Lapset alkavat tutkia omaa seksuaalisuuttaan eri ikäisinä. Aikuisen tulee suhtautua lapsen luontaiseen kiinnostukseen hyväksyvästi ja avoimuudella. Lapsen kanssa tulee keskustella seksuaalisuudesta, rajoista ja seksuaaliväkivallasta. Aikuisen tulee auttaa lapsia tunnistamaan omat rajansa ja oikeutensa fyysiseen koskemattomuuteen. Näin lapselle kehittyy kunnioitus myös muiden rajoja ja fyysistä koskemattomuutta kohtaan. Lapselle ei ole haitallista tutkia omaa kehoaan ja kosketella sukuelimiään. Lapsen tulee kuitenkin ymmärtää mikä on oikein ja mikä väärin, mikä on vaarallista ja mikä laitonta.

Vaivaantuneisuus henkilökohtaisista kysymyksistä kehoon ja seksiin liittyen

Hyvä keskustelu lapsen kanssa seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta ja seksuaaliväkivallasta edellyttää keskustelua kehosta ja seksuaalisuudesta. Aihetta kuitenkin usein vältellään huolimatta seksuaalisuuteen liittyvästä valtavasta medianäkyvyydestä televisiossa, radiossa ja verkossa. Tämä opas keskittyy seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseen eikä korvaa ikätasoisesta seksuaalikasvatusta.

Monen pienen lapsen huoltajasta keskustelu lapsen kehosta, seksuaalisuudesta ja seksuaaliväkivallasta voi tuntua vaivaannuttavalta ja epämurkavalta. Kiusaantuneisuus ja tiedon puute voi estää hyvän keskustelun. Aikuisen tulee varautua keskusteluun etukäteen, jotta hän osaa vastata lapsen kysymyksiin. Jos lapsi kysyy aikuisen seksielämästä, lapselle voi vastata kertomalla, että ne ovat yksityisiä, aikuisten asioita. Pääasia on, ettei lapsen kysymyksiä torjuta. Asioista kysymisessä ei ole mitään hävettävää. Aikuisen tulee vastata lapselle mahdollisimman rehellisesti ja suoraan sekä kuunnella, mitä lapsi yrittää ymmärtää. Lapsella on oikeus tietoon ja suojeluun seksuaaliselta häirinnältä, houkuttelulta ja seksuaaliväkivallalta.

Opettajalle: Opetukseen valmistautuminen

Hyvä valmistautuminen on tärkeää.

- **Onko koulussa ajantasainen toimintasuunnitelma seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan tilanteisiin? Suunnitelman tulee sisältää seksuaalista häirintää, houkuttelua ja seksuaaliväkivaltaa ennaltaehkäisevät toimenpiteet sekä selkeät toimintaohjeet seksuaaliväkivallan ilmetessä.** Jos koulussa ei ole toimintasuunnitelmaa seksuaaliväkivaltaan liittyen, voidaan käyttää kansallista ohjeistusta:
pelastakaalapset.fi/kehonionminun/ohjeistus
- **Kehen ottaa yhteyttä. Opettaja on lapsen elämässä tärkeä aikuinen, jolle lapsi saattaa kertoa seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta tai seksuaaliväkivallasta. Opettajan tulee selvittää etukäteen kehen ottaa yhteyttä, jos lapsi kertoo kokemastaan opettajalle.** Neuvoja ja asiantuntevaa ohjausta tulee kysyä ensisijaisesti oman kunnan sosiaali- ja kriisipäivystyksestä ja poliisilta. Muita auttavia palveluita: Rikosuhripäivystys sekä Lasten suojele ja Nettivihje, Pelastakaa Lapset.
- **Koulun henkilökunnan huomioiminen.** Henkilöstölle tulee varata aikaa keskustelulle lapsille annettavasta seksuaalikasvatuksesta, seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta ja seksuaaliväkivallasta sekä koulun toimintasuunnitelmasta tällaisten tilanteiden varalta. Opettajan tulee keskustella muiden opettajien, koulun terveydenhoitajan ja kuraattorin kanssa pitämästään opetuksesta, jotta kaikki osaavat vastata mahdollisiin lasten esittämiin kysymyksiin.
- **Suosittellemme opetuksen toteuttamista toisen aikuisen kanssa.** Opetus kannattaa toteuttaa moniammatillisena yhteistyönä yhdessä oppilashuollon henkilöstön kanssa.
- **Harjoittelu.** Monelle aikuiselle seksuaaliväkivallasta kertominen ja keskustelu lasten kanssa voi tuntua vieraalta. Tieto auttaa toimimaan ja opettajan kannattaa harjoitella aiheesta keskustelemista ja varautua hyvin vastaamaan lasten mahdollisesti esittämiin kysymyksiin. Opettajan tulee käyttää oikeaa terminologiaa ja kertoa kehon eri osista lapsille niiden oikeilla nimillä. Ahdistunutta ja pelokasta asennetta tulee välttää.
- **Huoltajien tiedotus. Huoltajia tulee tiedottaa seksuaaliväkivaltaan liittyvästä opetuksesta koulun kouluvuoden aikana.** Vanhemmille ei kuitenkaan tule antaa tarkkaa opetuksen päivämäärää, sillä:
 - Jos lapsi kohtaa kotonaan seksuaaliväkivaltaa, hänet saatetaan pitää kotona kyseisenä päivänä.
 - Jos lapsi on kokenut seksuaaliväkivaltaa hän saattaa itse jättäytyä pois koulusta, koska häntä pelottaa.
 - Jos lapsi on poissa muista syistä samana päivänä, saattaa se aiheuttaa perusteettomia epäilyjä.

Malli tiedotteesta löytyy täältä: pelastakaalapset.fi/kehonionminun/tiedote

- **Jos on tiedossa, että lapsi on aiemmin joutunut seksuaaliväkivallan uhriksi, se tulee huomioida opetuksen suunnittelussa.** Seksuaaliväkivaltaa kokeneelle lapselle ja hänen huoltajilleen tulee kertoa tulevasta opetuksesta. Opetuksesta kannattaa keskustella myös oppilashuollon henkilöstön kanssa ennen sen toteutusta. Jos seksuaaliväkivaltaa kokenut lapsi osallistuu opetukseen, hänelle tulee tarjota mahdollisuus opetusmateriaalin läpikäymiseen etukäteen aikuisen kanssa. Lapsen kanssa tulee sopia etukäteen, miten hän toivoo toimittavan ja keneltä hän voi saada tarvittaessa keskusteluapua. Opettajalla ei ole aina tietoa siitä, onko lapsiryhmässä seksuaaliväkivaltaa kokeneita lapsia. Tieto ja ohjeistus seksuaaliväkivallasta ei vahingoita, vaan suojelee lasta.
- **Opetuksen jälkeen**
Lapsille tulee kertoa, että heillä on mahdollisuus kysellä kysymyksiä ja keskustella aiheesta myös opetuksen jälkeen. Aikuisen tulee valmistautua myös konkreettisin keinoin siihen, että lapsi kertoo kokemastaan seksuaaliväkivallasta opetuksen aikana tai opetuksen jälkeen.

Norjankielinen Kehoni on minun -animaatio ja -opetusmateriaali on toteutettu laajassa moniammatillisessa asiantuntijajhteistyössä:

- **Stine Kühle-Hansen**, opettaja, auktorisoitu seksuaaliväkivallan (NACS), kehittäjä kansallisessa seksuaalisen hyväksikäytön vastustamiseksi perustetussa organisaatiossa, National Association against Sexual Abuse, LMSO
- **Anne Kristine Bergem**, lääkäri, psykiatrian erikoislääkäri, kirjailija ja tutkijatohtori Nordin yliopistossa
- **Inger Lise Stølsvik**, juristi, johtaja inestien ja seksuaaliväkivallan uhrien tukikeskus Telemarkissa
- **Tom Nybø**, erityistason seksuaaliterapeutti (NACS) kirkon perheterapiapalveluissa (Stiftelsen Kirkens Familievern, Sør-Rogaland)
- **Pia Friis**, varhaiskasvatuksen opettaja (Kanvas Kompetanse)
- **Svein Schøgren**, opettaja, toimittaja ja puheenjohtaja seksuaaliväkivaltaa kokeneiden miesten Utsattmann-verkostossa
- **Kari Stefansen**, tutkija (NOVA, Norjan sosiologian tutkimus ja NKVTS, Norjan Väkivallan ja traumaperäisen stressin tutkimus)

Suomenkielinen Kehoni on minun -opas on tuotettu norjankielisen oppaan pohjalta. Oppaan ovat tuottaneet Pelastakaa Lapset ry:n Lasten suojele ja Nettivihje -toiminnon:

- erityisasiantuntija **Nina Vaaranen-Valkonen** (VTM, psykoterapeutti, terveydenhoitaja, TF-CBT)
- asiantuntija **Hanna-Leena Laitinen** (YTM, sosiaalityöntekijä)
- asiantuntija **Pauliina Sillfors** (VTM)
- asiantuntija **Minna Kylmälahti** (KM)

Suomenkielinen oppaan kommentointiin ovat osallistuneet alan asiantuntijat:

- Dosentti (PsT), **Taina Laajasalo**
- Vaativan erityistason psykoterapeutti (PsM), **Reetta Aalto-Setälä**

Tekstin työstö: viestintäkoordinaattori **Senni Puustinen**

Suomenkielisen oppaan taitto: viestintäassistentti **Atte Nykänen**

Yhteisrahoitettu Euroopan unionin
Verkkojen Eurooppa -välineestä

Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen
Save the Children

Pelastakaa Lapset ry
Koskelantie 38, PL95, 00610 Helsinki
Puh. 010 843 5000

www.pelastakaalapset.fi

Pelastakaa Lapset ry on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton, vuonna 1922 perustettu kansalaisjärjestö, joka edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa ja maailmalla.